

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛНИ МОДЕЛИ ПРИ КАЛКИРАНЕ НА НОВОГРЪЦКАТА ЛИНГВИСТИЧНА ТЕРМИНОЛОГИЯ

Борис Вунчев, Ирина Стрикова

WORD-FORMATION MODELS IN CALQUIING MODERN GREEK LINGUISTIC TERMINOLOGY

Boris Vunchev, Irina Strikova

Abstract: The aim of this paper is to summarize the basic processes of word formation of Modern Greek linguistic terminology in the calquing of English linguistics terms into Modern Greek. The paper analyses processes of word formation such as suffixation, prefixation and neoclassical compounding.

I. Увод

Целта на настоящото научно съобщение е да анализира словообразователния инвентар, с който в новогръцкия език (нататък НГЕ) се калкират термини от английски. В статията се анализират само терминологични единици – производни съществителни имена от английски и съответните преводни заемки на НГЕ. Тъй като темата не може да бъде изчерпана в една научна публикация, тук ще се спрем само на някои префикси, суфикси и зависими основи в английски и морфологичните средства, с които създадените с тях думи в езика-източник са предадени в езика-цел (новогръцки).

II. Източници на езиковия материал. Особености в представянето му

Материалът за това изследване е събран от корпус от 1357 английски термина, калкирани на новогръцки. Новогръцките термини от този списък са част от новогръцките лингвистични термини, ексцерпирани за целите на създаването на гръцко-българско-гръцки он-лайн речник на лингвистичните термини¹. Източниците на ексцер-

¹ Изработването на речника, от който ексцерпираме и езиковия материал за това научно съобщение, се финансира със средства на Фонд „Научни изследвания“ на СУ „Св. Климент Охридски“ по проект за научни изследвания № 61/03.04.2015 г. с наименование „Електронна база данни на новогръцки лингвистични термини с превод и дефиниции на български език в полза на обучението в специалност Новогръцка филология“.

пираните термини са новогръцки граматика, изследвания на новогръцкия език и научни публикации, включени в библиографията на теоретичните лингвистични дисциплини в бакалавърската и магистърската програма на специалност Новогръцка филология на СУ „Св. Климент Охридски“².

С оглед целите и обхвата на това научно съобщение сме игнорирани от корпуса лингвистични термини, представляващи думи от общия речник³, както и гръцки думи, които могат да се сметат заемки в западните езици, напр. συνώνυμο, αντώνυμία, μετώνυμία, и представляват термини, формирани още в античността.

При представянето на анализирания материал синонимните английски термини се цитират на едно място, разделени с наклонена черта, напр. *composition/compounding*, а синонимите на гръцките термини се поставят в скоби и се обозначават изрично, напр. *φώνηση* (синоним *εκφώνια*). Когато е дадена дума, освен основният термин, се образуват и други термини, обикновено представляващи именна фраза, съставена от прилагателно и съществително, цитираме основния термин и в скоби поставяме другите засвидетелствани термини, като по същия начин се цитират и преводните заемки на НГЕ, напр. *inflection (contextual inflection) – κλίση (συμφραστική κλίση)*. Тези допълнителни термини не се отчитат като отделна бройка. Когато терминът е засвидетелстван само като именна фраза, съставена напр. от прилагателно и съществително, определението се поставя в скоби, напр. (*complementary*) *distribution – (συμπληρωματική) κατανομή*.

III. Особенности на новогръцката лингвистична терминология

Основните характеристики на новогръцката лингвистична терминология сме очертали в други наши публикации⁴. Тук само ще повторим следните ключови специфики:

² Списъкът на ексерпираниите източници е наличен на следния адрес: 15.10.2015 <<http://greekdict-bg.org/>>, в секция „Източници“.

³ Изключение правят думи от общия речник, които като лингвистични термини имат много висока степен на терминологизация, напр. politeness – ευγένεια (термин от прагматиката).

⁴ Вж. Вунчев, Стрикова 2014а и Вунчев, Стрикова 2014б.

Новогръцката лингвистична терминология в голямата си част е продукт на преводно заемане. Това се дължи на факта, че като цяло в НГЕ не се заемат чужди думи за покриване на нуждата от назоваване на нови понятия, а за целта се изработват преводни заемки. Този принцип се спазва при формирането на всякакви професионални речници, не само в областта на лингвистиката⁵. Броят на директните заемки в новогръцката лингвистична терминология е силно ограничен, а в случай на заемане най-често се заема не цялата дума, а основата ѝ: *structuralism* – *στρωκτουραλισμός*.

По отношение на степента на терминологизация на новогръцките лингвистични термини щепомним, че лингвистичният метаезик в новогръцкия е съставен от следните категории думи⁶:

- а) думи от общия речник;
- б) думи със сравнително висока степен на терминологизация, които може да са част от общия речник;
- в) думи с висока степен на терминологизация, които не се срещат в общия речник.

IV. Префигурирани производни и калкирането им в НГЕ

Употребата на префикси в корпуса е сравнително ограничено. Оставяйки извън анализа категорията на съществуващи думи, т.е. думи, които не са изработени за целта на лингвистичния метаезик, изолираме само два префикса: *re-* и *sub-*.

re-

Термините са общо пет. На НГЕ всички са калкирани с производна дума, като в четири от случаите гръцкият префикс е очакваният съответен на *re-* префикс *ανα-*: *recomposition* – *ανα σύνθεση*, *reconstruction* – *ανα σύνθεση*, *restructuring* – *αναδόμηση*, а в останалите два са предпочетени префиксите *επαν-*: *reanalysis* – *επανάλυση* и *μετα-*: *renaming* – *μετονομασία*.

⁵ За основните международни принципи в изработването на терминология и ситуацията в НГЕ вж. и допълнителните материали на страницата на онлайн гръцко-българско-гръцкия речник на лингвистични термини: 15.10.2015 <<http://greekdict-bg.org/>>.

⁶ Вж. *Ξυδόπουλος, Παυλάκου* 2009, 1064.

sub-

Термините са общо три, като в гръцките преводни заемки навсякъде е ползван еквивалентният по значение префикс *υπο-*: *subentry* – *υπολήμμα* (синоним *υποταγμένο λήμμα*), *sublanguage* – *υπογλώσσα*, *subset* – *υποσύνολο*.

V. Суфигирани производни и калкирането им в НГЕ

Основните суфиги на английски, с които е формирана лингвистичната терминология в корпуса, са следните⁷:

-(at)ion

Става въпрос за суфикс, имащ два аломорфа: *-ation* и *-ion*, с който се образуват съществителни имена, обикновено от глаголи. Образованите съществителни най-общо означават събитие или резултат от даден процес⁸.

В образуването на НГЕ на преводните заемки на английски термини, имащи суфикс *-(at)ion*, отбелязваме употребата на следните словообразователни елементи:

а) суфигирани производни със суфикса *-ποίηση(η)*: *actualisation* – *ενεργοποίηση*, *banalisation* – *κοινοτυποποίηση*, *codification* – *κωδικοποίηση*, *confixation* – *συμφυματοποίηση*, *contextualization* – *περικειμενοποίηση*, *dialectalisation* – *διαλεκτοποίηση*, *differenciation* – *διαφοροποίηση*, *grammaticalization* – *γραμματικοποίηση*, *personification* – *προσωποποίηση*, *prefixation* – *προθηματοποίηση*;

б) суфигирани производни със суфикса *-(ό/ύ)τητ(α)*: *agglutination* – *συγκολλητικότητα*, *aspiration* – *δασύτητα*, *autosuperordination* – *αυτοϋπερκειμενικότητα*;

в) суфигирани производни със суфикса *-μ(ός)*: *backformation / back formation* – *αναδρομικός σχηματισμός*, *determination* – *προσδιορισμός*, *feature co-occurrence specification rule* – *κανόνας προσδιορισμού συνεμφανιζόμενων χαρακτηριστικών*;

⁷ За семантиката и особеностите на английските словообразователни суфиги, които разглеждаме в това научно съобщение, вж. Plag 2003 и Haspelmath 2002. Специално за произхода на словообразователните суфиги и диахроничното им развитие вж. Carstairs-McCarthy 2010 и Trips 2009.

⁸ Вж. Plag 2003, 90–91.

г) префигурани съществителни, непроизводни от глаголи – наподобяват съществителни, образувани от глаголи, но всъщност е ползван само словообразователният модел, без реално да е наличен глагол-изходна дума за деривацията: collocation – σύμφραση, circumlocution/periphrasis – περίφραση, disjunction – διάζευξη, infixation – ένθηση (по-разпространен синоним ενθηματοποίηση), phonation – φώνηση (синоним εκφώνία);

д) огромната част от новогръцките термини, с които се калкират английски термини на -(at)ion, представляват производни отглаголни съществителни, образувани от глаголи от следните флективни типове:

– глаголи от първо спрежение със сигматична активна свършена основа и формант за несвършена основа -ών(ω): amelioration (of meaning) – βελτίωση (της σημασίας), articulation – άρθρωση, assimilation – αφομοίωση, connotation – συνδήλωση (синоними υποδήλωση, συνυποδήλωση), denotation – δήλωση, deterioration – επιδείνωση, dissimilation – ανομοίωση, hypercorrection – υπερδιόρθωση, други глаголи от първо спрежение със сигматична активна свършена основа: citation form – τύπος παράθεσης (синоним τύπος παραπομπής), co-indexation principle – αρχή της σύνδεσης με τη χρήση δεικτών, communicative intention – επικοινωνιακή πρόθεση, composition/compounding – σύνθεση, conjunction – σύζευξη, coordination – παράταξη (синоним παρατακτική σύνδεση), correlation – συστοιχία, (definite) description – (οριστική) περιγραφή, disjunction – διάζευξη, juxtaposition / adjacency/contiguity – γειτνίαση, presupposition – προϋπόθεση, principle of verification – αρχή της επαλήθευσης, truncation/аросоре – αποκοπή;

– глаголи от първо спрежение с асигматична активна свършена основа: commutation – αντιμεταβολή, contradiction – αντίφαση, (complementary) distribution – (συμπληρωματική) κατανομή, perception dictionary – λεξικό πρόσληψης, assertion – απόφανση, derivation – παραγωγή, direction of fit – κατεύθυνση προσαρμογής, (unit) distribution – κατανομή (μονάδων), implication – επαγωγή, inflection (contextual inflection) – κλίση (συμφραστική κλίση), projection (projection principle, deictic projection) – προβολή (αρχή της προβολής, δεικτική προβολή), proposition – λογική πρόταση, presupposition (counterfactual presupposition, existential presupposition) – προϋπόθεση (αντιπραγματική προϋπόθεση, υπαρκτική προϋπόθεση);

– глаголи от второ спрежение: back-up percolation – αναδρομική μεταπήδηση χαρακτηριστικών, communication – επικοινωνία, conversation – συνομιλία, function – συνάρτηση; един термин представлява субстантивирано минало пасивно причастие в среден род: (cultural) convention – (πολιτισμικό) συμφωνημένο;

-ity

Плаг (Plag 2003: 91–92) отбелязва, че с този суфикс се образуват съществителни, които означават качество, състояние и свойство, производни от прилагателни, етимологично произхождащи от латински.

В образуването на НГЕ на преводните заемки на английски термини с този суфикс забелязваме употребата на следните словообразователни особености:

а) огромната част от новогръцките термини, с които се калкират английски термини със суфикс -ity (общо 28 от 35), представляват суфигирани производни със суфикса -ότη(α): atomicity principle – αρχή της ατομικότητας (синоним αρχή της λεξικής ακεραιότητας), binarity – δυαδικότητα, canonical necessity – κανονική αναγκαιότητα, community of practice – κοινότητα πρακτικής, complementarity – συμπληρωματικότητα, compositionality (semantic compositionality) – συνθετικότητα (σημασιολογική συνθετικότητα), conventionality – συμβατικότητα, (deictic) simultaneity – (δεικτική) συγχρονικότητα, duality – δυϊκότητα, extensibility of language – εκτατότητα της γλώσσας, functionality (truth-functionality) – συναρτησιμότητα (αληθειακή συναρτησιμότητα), generality range – меронυμικό χαρακτηριστικό του εύρους γενικότητας, grammaticality – γραμματικότητα, iconicity – εικονικότητα, indexicality – δεικτικότητα (синоними ενδεικτικότητα, ευρετηριακή δείξη), intentionality/intention – προθετικότητα, lexical integrity hypothesis – υπόθεση της λεξικής ακεραιότητας, lexicality – λεξικότητα, linguistic relativity – γλωσσική σχετικότητα, modality – τροπικότητα, modularity – τμηματικότητα του εγκεφάλου (синоним εξειδίκευση του εγκεφάλου), partial complementarity – μερική συμπληρωματικότητα, polarity – πολικότητα, productivity – παραγωγικότητα, referentiality – αναφορικότητα, subjectivity – υποκειμενικότητα, suprasegmentality – υπερτμηματικότητα, transitivity – μεταβατικότητα;

б) отделно класифицираме единадесет изходни термина, образувани от прилагателни със суфикс -able, който носи най-общо значението 'способен да [...], който може да бъде [...]'. Всички суфигирани производни без едно (modifiability of language – δυνατότητα τροποποίησης της γλώσσας) са образувани със суфикс -ότη(α): acceptability – αποδεκτότητα, adoptability – υιοθεσιμότητα, analysability – αναλυσιμότητα, calculability – υπολογισιμότητα, codability – κωδικοποιησιμότητα (της γλώσσας), defeasability – ανακλησιμότητα, intersubstitutability of entities – αμοιβαία εναλλαξιμότητα ενότητων, translatability – μεταφρασιμότητα, verifiability – επαληθευτικότητα, incompatibility / incongruity – ασυμβατότητα;

в) съществителни, производни от глаголи: contiguity / adjacency / juxtaposition – γειτνίαση, felicity condition – συνθήκη επιτυχίας;

г) съществителни, непроеводни от глаголи, при образуването на които се следват и други словообразователни модели освен афиксация: ambiguity – αμφισημία, flexibility – ευελιξία, obscenity – βωμολοχία, opacity / non-transparency – αδιαφάνεια, profanity – ανοσιολογία.

-ism

Етимологически този суфикс произхожда от гръцкия суфикс -ισμ(ός)⁹ и служи за образуването на абстрактни съществителни имена, означаващи някаква теория, концепция, идеология, отношение и пр.¹⁰ Прибавя се към корени от други съществителни имена, нарицателни или по-рядко собствени. В корпуса бяха установени общо петнадесет термина с този суфикс, които на НГЕ са калкирани със съответни суфигирани производни, преобладаващо със суфиксите -μ(ός) / -ισμ(ός), в зависимост от особеностите на лексикалната основа (номинална, вербална, адективна и пр.): reductionism – αναγωγισμός, generativism – γενετισμός, cognitivism – γνωστικισμός, euphemism – ευφημισμός, minimalism – μινιμαλισμός, isomorphism –

⁹ Суфиксът -ισμ(ός) е продукт на реанализ на старогръцкия суфикс -μ(ός). С течение на времето в процеса на деривация на съществителни от глаголни основи на -ίζ(ω) границата между корена и словообразователната морфема се измества и сегментът [-iz-] става част от самия суфикс, вж. Анаστασιάδη-Συμεωνίδη, Γαλάνη 1995.

¹⁰ Вж. Plag 2003: 91.

ισομορφισμός, functionalism – λειτουργισμός, (logical) positivism – (λογικός) θετικισμός, neologism – νεολογισμός, rationalism – орθολογισμός, descriptivism – περιγραφισμός, structuralism – δομισμός (синоним στρουκτουραλισμός), localism – τοπικισμός. В един случай е използван суфикс -ότητ(α): universalism – καθολικότητα и в един – композит: initialism / alphabetism – арктикóλεξο.

-ness

Това е най-производителният суфикс в английския език за образуване на съществителни имена със значение наличие на определено качество, особеност, характеристика. Суфиксът се прибавя към широк кръг основи – основно адективни, но и номинални, партиципиални, както и към цели фрази¹¹. В корпуса сме отбелязали седем термина с този суфикс. В четири от случаите новогръцките преводни заемки се образуват със суфикс -ότητ(α): principle of informativeness – αρχή της πληροφοριακότητας, discreteness – διακριτότητα, indirectness – εμμεσότητα, connectedness – συνδετικότητα. В два случая се терминологизират съществуващи думи от общия речник: impoliteness – αγένεια, politeness (second-order politeness, absolute politeness, negative politeness, positive politeness, first-order politeness ευγένεια) – ευγένεια (ευγένεια δεύτερης τάξης, απόλυτη ευγένεια, αρνητική ευγένεια, αρχή της ευγένειας, ευγένεια πρώτης τάξης). В един случай имаме префигиран дериват: recursiveness – επαναδρομή.

VI. Префигирани и суфигирани производни със зависими основи и калкирането им в НГЕ

Зависимите основи¹² се отличават от т.нар. афиксоиди¹³ по по-високата си степен на лексикализация. Става въпрос за корени (или части от корени, получени чрез съкращаване, напр. Εὐρώπη >

¹¹ Вж. Plag 2003: 92.

¹² В научната литература се използват различни термини за обозначаване на този тип морфологични елементи: ‘зависима основа’ – ‘bound base’ – Lieber 2009, ‘зависима морфема’ – ‘δесμευμένο μόρφημα’ – Ράλλη 2005, 40, ‘зависим корен’ – ‘bound root’ – Haspelmath 2002: 21, ‘форма за комбиниране’ – ‘combining form’ – Booij 2007: 30, Haspelmath 2002: 21, ‘конфикс’ – ‘confix’ – Martinet 1979, цит. по Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1994: 39.

¹³ За понятието афиксоид вж. Booij, Lehmann, Mugdan 2000: 355–356.

euro-), които произхождат етимологически от старогръцки и латински и са проникнали в повечето европейски езици, формирайки един „пан-европейски речник“ – лексика, която се образува основно за покриване на терминологични нужди в различни клонове на науката – медицина, хуманитарни науки, технически науки, както и в различни сфери на обществения живот – администрация, култура, бизнес и пр.¹⁴ Поради произхода и спецификата им се смята, че морфологичните елементи, наречени зависими основи, формират отделен дял в словообразуването, който се обозначава с термина ‘неокласическа композиция’. Изолират се от старогръцки и латински глаголни основи: – -phily, -kinesis, -graph, -vision, от номинални основи на нарицателни съществителни: -log-, bio-, или собствени съществителни: euro-, afro-, от наречия: endo-, exo-, tele-, предлози: super-, infra-, hypo-, hyper- и пр. Аргументите за отделянето на словообразуването чрез зависими основи (неокласическа композиция) като отделна процедура, стояща между афиксацията и композицията, са следните¹⁵:

а) за разлика от афиксите, които имат фиксирана позиция спрямо корена (или основата): лява (префикси) или дясна (суфикси), зависимите основи демонстрират позиционна нестабилност по отношение на корена: **graphology – spectrograph**. Тази особеност обаче не характеризира всички зависими основи, напр. endo- и super- се явяват винаги в лява (префиксна) позиция;

в) за разлика от композитите, където обикновено първият (вляво) лексикален компонент (корен) определя втория (най-десния), считан за опора на композита¹⁶, при неокласическата композиция значението на производната дума е непредсказуемо: телевизията не е вид визия, биогоривото не е живо гориво, значението на думата аломорф не може да бъде извлечено от съставните ѝ елементи и пр.;

г) зависимите основи обикновено се комбинират с други лексикални основи (корени), които не принадлежат към домашния речник на езика, в който е създаден съответният дериват. С течение на

¹⁴ Booij 2007, 86–87.

¹⁵ Критериите, представени тук, са обобщени по Booij, Lehmann, Mugdan 2000, Haspelmath 2002, Booij 2007, Lieber 2009 и, разбира се, не са единствените, нито изчерпват темата.

¹⁶ За понятието опора (head) вж. Booij 2007: 53, 75–88.

времето обаче някои от тези основи започват да се прилагат свободно към домашни лексикални елементи: **teleshopping**, **биогориво**.

б) афиксите участват много по-често от зависимите основи в словообразуването. Честотните ограничения в употребата на зависими основи в словообразуването имат пряка връзка с ограниченията в корените, с които зависимите основи могат да образуват думи.

Основните зависими основи, които идентифицирахме в корпуса, са следните¹⁷:

ant(i)-

Произхожда от старогръцкия предлог *ντί*. Идентифициран е един термин, като гръцката преводна заемка се образува със зависимите основи, с които е образуван и английският термин, като суфиксът е *-ότητ(α)*¹⁸: *antonymy* – *αντωνυμικότητα*.

auto-

Изолира се от старогръцкото прилагателно *αὐτός*. Новогръцките преводни заемки се образуват със същата зависима основа и се адаптират във флективен тип за съществителни от женски род *-ί(α)*: *autoholonymy* – *αυτοολωνυμία*, *autohyponymy* – *αυτοϋλωνυμία*, *automeronymy* – *αυτομερωνυμία*.

-fix

Изолира се от аломорфна основа на латинския глагол *figo*. С помощта на други зависими основи, произхождащи от латински, образува силно терминологизирани лексикални единици. В корпуса ни на НГЕ шест от седем производните преводни заемки се образуват от зависима основа, произхождаща от старогръцки предлог, корен *-из-* (аломорфен корен на глагола *τίθημι*) и суфикс *-м-*: *circumfix* – *περίθημα* (синоним *υπέρθημα*), *infix* – *ένθημα*, *interfix* / *transfix* – *διένθημα*, *prefix* – *πρόθημα*, *suffix* (*inflectional suffix*, *nominal suffix*,

¹⁷ Определени термини се образуват от две зависими основи, разглеждани тук.

¹⁸ В НГЕ споменатите тук зависими основи *anti-*, *hyper-*, *hypo-* и *meta-*, произхождащи от старогръцки предлози, на НГЕ са както зависими основи, така и префикси в зависимост от характера на словообразуването – префиксация или неокласическа композиция.

verbal suffix, polyfunctional suffix, adverbial suffix) – επίθημα (κλιτικό επίθημα, ονοματικό επίθημα, ρηματικό επίθημα, πολυλειτουργικό επίθημα, επρρηματικό επίθημα). Един термин се образува от зависима основа от старогръцки предлог, корена φυ- (от старогръцкия глагол φύω), и суфикс -μ-: affix (inflectional affix, word forming affix, verbal inflectional affix, nominal inflectional affix) – πρόσφυμα (рядко използван синоним πρόσθεμα) (κλιτικό πρόσφυμα, πρόσφυμα σχηματισμού λέξεων, ρηματικό κλιτικό, ονοματικό κλιτικό πρόσφυμα).

-graph

Изолира се от старогръцкия глагол γράφω. Новогръцкият термин е образуван с флексия за среден род от същите, гръцки по произход, зависими основи: homograph – ομόγραφο.

-graphy

Изолира се от старогръцкия глагол γράφω. Новогръцките термини са образувани от същите, гръцки по произход, зависими основи, с флексия за женски род -ί(α): homography – ομογραφία, lexicography – λεξικογραφία, metalexigraphy – μεταλεξικογραφία.

hyper-

Произхожда от старогръцкия предлог ὑπέρ. Новогръцките калки се образуват с гръцката зависима основа υπερ-, като в случая, когато на английски е наличен словообразователен суфикс -ion, на НГЕ е използвано отглаголно съществително: hypercorrection – υπερδιόρθωση, hyperonym – υπερώνυμο.

hypo-

Произхожда от старогръцкия предлог ὑπό. Новогръцките калки се образуват с гръцката зависима основа υπο-: hyponym – υπώνυμο, hyponymy – υπωνυμία.

homo-

Изолира се от старогръцкото прилагателно ὁμός. Седемте установени термина са образувани от по две зависими основи и се предават със същите основи на НГЕ. Разлика има само при предаването на homophone, homophony, където вторият компонент е синонимен на φων- корен: ηχ-. Производните се включват във флективните

типове за съществителни от женски род -ί(α), когато флексията на английски е -у, и в среден род (-ο), когато на английски липсва флексия: homograph – ομόγραφο, homography – ομογραφία, homonym – ομώνυμο, homonymy – ομωνυμία, homophone – ομόηχο (синоним ομόφωνο), homophony – ομοηχία.

-logy

Извлича се от старогръцкото съществително λόγος. Всички изходни термини са съставени от две зависими основи и са силно терминологизирани. Калкирани са на НГЕ със същите, гръцки по произход, зависими основи. Дериватите на НГЕ са с флексия за женски род -ί(α): etymology (folk etymology/popular etymology) – еτυμολογία (παρετυμολογία, синоним λαϊκή еτυμολογία), morphology (combinatorial morphology, derivational morphology, inflectional morphology, fusional morphology, lexical morphology, natural morphology) – μορφολογία (συνδυαστική μορφολογία, παραγωγική μορφολογία, κλιτική μορφολογία, διαχυτική μορφολογία, λεξική μορφολογία, φυσική μορφολογία), neology (connotative neology, denotative neology, denominative neology, realized neology, language neology) – νεολογία (συν(υπο)δηλωτική νεολογία, κατονομαστική νεολογία (синоним δηλωτική νεολογία), πραγματωμένη νεολογία, γλωσσική νεολογία (синоним δυνάμει νεολογία), phonology (autosegmental phonology, general phonology, lexical phonology) – φωνολογία (αυτοτεμαχιακή φωνολογία, γενική φωνολογία, λεξική φωνολογία), dictionary typology – τυπολογία των λεξικών.

meta-

Произхожда от старогръцкия предлог μετά. Новогръцките калки се образуват с гръцката зависима основа meta- и съществуващи думи, от които едни са думи от общия речник, а други – лингвистични термини: metalanguage – μεταγλώσσα, metalexigraphy – μεταλεξικογραφία, metapragmatics – μεταπραγματολογία, metarule – μετακανόνας, metatemplate – μετασχήμα.

mono-

Изолира се от старогръцкото прилагателно μόνος. Новогръцките калки се образуват със същата зависима основа и са силно терминологизирани: moneme – μόνημα, monostyle – μονούφος.

retro-

Произхожда от латинското наречие retro. Производните са силно терминологизирани и не представляват част от общия речник: retronymy – παλαιωνυμία (синоним ρετρωνυμία), retronymy-instigator – υποκινήτης της παλαιωνυμίας.

-onym

Тази зависима основа е изолирана от аломорфна основа на старогръцкото съществително ἄνομα. Словообразователният модел и на английските термини, и на гръцките калки е един и същ: две зависими основи, втората от която е -onym, съответно -ώνυμ(ο). Гръцките термини имат флексия за среден род (-π): eponym – επώνυμο (синоним γενικευτικό όνομα), heteronym – ετερόνυμο, holonym – ολόνυμο, homonym (absolute, full homonym) – ομόνυμο (απόλυτο/ομόνυμο), hyperonym – υπερώνυμο, hyponym – υπώνυμο, meronym/partonym – μερώνυμο, metonym – μετώνυμο, semi-holonym – ημιολώνυμο, semi-meronym – ημιμερώνυμο, supermeronym – υπερμερώνυμο taxonym – ταξώνυμο. В един случай е наличен суфикс -i-: acronym – ακρωνύμιο.

-onymy

Изолира се от аломорфна основа на старогръцкото съществително ἄνομα. Производните термини са образувани от две зависими основи, втората от които е -onymy, и имат абстрактно значение. Преводните заемки на НГЕ са образувани от същите зависими основи, имат суфикс -i- и флексия за женски род -α: autoholonymy – αυτοολωνυμία, autohyponymy – αυτοϋπωνυμία, automeronymy – αυτομερωνυμία, holonymy – ολωνυμία, hyponymy – υπωνυμία, meronymy – μερωνυμία, paronymy – παρωνυμία, plesionymy/near-synonymy – πλησιωνυμία, retronymy – παλαιωνυμία (синоним ρετρωνυμία). Изключение прави калката на antonymy, където е използван суфикс -ότη(α): αντωνυμικότητα.

VII. Изводи

Анализът на данните от езиковия материал налага следните изводи:

1. Езиковият материал демонстрира отчетливо отбелязаното (вж. по-горе, VI) разграничение между афиксация и т.нар. неокла-

сическа композиция. Деривацията чрез суфיקсация е силно застъпена, като на НГЕ не липсват и други словообразователни процедури. Неокласическата композиция демонстрира ограничен брой термини, което е функция от ограниченията, които зависимите основи имат при употребата си в словообразуване: прилагат се по-рядко и обикновено се комбинират с други зависими основи, а не с домашната лексика на езика, в който думите са създадени. Дериватите с неокласическа композиция демонстрират и ограничения във флективния тип: обикновено са съществителни от женски род на *-ία* или съществителни от среден род на *-ο*.

2. Суфיקсацията представлява основен словообразователен модел за калкиране на новогръцки лингвистични термини, тъй като преводните заемки следват думите от езика-източник не само по отношение на семантиката си, но и на словообразователния си модел. Преобладаващият суфигкс в гръцките деривати е *-(ό/ύ)τητ(α)*, като по-рядко са застъпени суфигксите *-(ισ)μ(ός)* и *-ποίησ(η)*. В доста по-малка степен се използват други способи за калкиране на чуждия термин: префиксация, думи със сравнително висока степен на терминологизация и пр. Превесът на суфигкса *-(ό/ύ)τητ(α)* се обяснява с абстрактната семантика на съответните термини от езика-източник, която най-добре се предава на НГЕ именно с този суфигкс.

3. При калкирането на лингвистични термини на НГЕ се забелязва непоследователност в превода на термините от езика-източник, което се констатира от немалкия брой синонимни термини.

ЛИТЕРАТУРА

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1994: Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. Νεολογικός δανεισμός της Νεοελληνικής. Θεσσαλονίκη: 1994.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Γαλανή 1995: Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α., Σ. Γαλανή. Το επίθημα *-ισμός* στη νεοελληνική. – Μελέτες για την ελληνική γλώσσα, 1995, 15, 519–529.

Ξυδόπουλος, Παυλάκου 2009: Ξυδόπουλος, Γ., Μ. Παυλάκου. Η διαχείριση της ορολογίας της γλωσσολογίας σε δύο μονόγλωσσα συγχρονικά λεξικά της νέας ελληνικής: μια πρώτη κριτική αποτίμηση. – Baltazani, M., G. K. Giannakis, A. Tsangalidis, G. J. Xydopoulos (eds.). *Proceedings of the 8th International Conference on Greek Linguistics* (Ioannina, Greece, 30 August–2 September 2007). Ιωάννινα, 2009, 1063–1077.

Ράλλη 2005: Ράλλη, Α. Μορφολογία. Αθήνα: Πατάκης, 2005.

Вунчев, Стрикова 2014 а: Вунчев, Б., И. Стрикова. Онлайн речници на гръцки лингвистични термини. – Международна конференция на тема: „Култури и религии на Балканите, в Средиземноморието и Изтока“ . Велико Търново, 25-26 април 2014 г. (под печат). // **Vounchev, Strikova 2014 а:** Vounchev, B., I. Strikova. Onlajn rechnitsi na grytski lingvistichni termini. – Mezduнародna konferencija na tema: „Kulturi i religii na Balkanite, v Sredizemnomoriето и Iztoka“ . Veliko Tьrnovo, 25-26 april 2014 g. (pod pechat).

Вунчев, Стрикова 2014 б: Вунчев, Б., И. Стрикова. Научен проект за изработване на онлайн гръцко-българско-гръцки речник на лингвистични термини. // Национална конференция с международно участие „Пайсиеви четения“ , Пловдив, 24-25 октомври 2014 г. (под печат). // **Vounchev, Strikova 2014 б:** Vounchev, B., I. Strikova. Nauchen proekt za izrabotvane na onlajn grytsko-bylgarsko-grytski rechnik na lingvistichni termini. // Natsionalna konferencija s mezdunarodno uchashtie „Paisievi chetenija“ , Plovdiv, 24-25 oktomvri 2014 g. (pod pechat).

Booij 2007: Booij, G. The Grammar of Words. An Introduction to Linguistic Morphology. 2nd edition (Oxford Textbooks in Linguistics). Oxford, New York: Oxford University Press, 2007.

Booij, Lehmann, Mugdan 2000: Booij G., C. Lehmann, J. Mugdan (eds.). Morphology. An International Handbook on Inflection and Word-Formation. Vol. 1. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2000.

Carstairs-McCarthy 2010: Carstairs-McCarthy, A. The Evolution of Morphology (Studies in the Evolution of Language). New York: Oxford University Press, 2010.

Martinet, A. Grammaire fonctionnelle du franзais. Paris: Didier-Crүdif, 1979.

Haspelmath 2002: Haspelmath, M. Understanding Morphology. London: Arnold, New York: Oxford University Press, 2002.

Lieber 2009: Lieber, R. Introducing Morphology (Cambridge Introductions to Language and Linguistics). Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2009.

Plag 2003: Plag, I. Word-Formation in English (Cambridge Textbooks in Linguistics). Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2003.

Trips 2009: Trips, C. Lexical Semantics and Diachronic Morphology. The Development of -hood, -dom and -ship in the History of English (Linguistische Arbeiten 527). Tьbingen: Max Niemeyer Verlag, 2009.

ИЗПОЛЗВАНИ ТЪЛКОВНИ РЕЧНИЦИ

Μπαμπινιώτη, Γ. Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, 1998.

Δημητράκου, Δ. Μέγα Λεξικόν Όλης της Ελληνικής Γλώσσας. Τ. 1–15. Αθήνα: Δομή.

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη. (15.10.2015 <http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html>)

ИЗПОЛЗВАНИ ЛИНГВИСТИЧНИ РЕЧНИЦИ

Crystal, D. Λεξικό γλωσσολογίας και φωνητικής. Αθήνα: Πατάκης, 2003.
Δημητρίου, Σ. Λεξικό όρων. Γλωσσολογίας. Τ. Α & Β. Αθήνα: Καστανιώτη, 1994.

Σακελλαριάδης, Γ. Σύγχρονο λεξικό όρων και θεμάτων γλωσσολογικών. Αθήνα: Σαββάλας, 2004.